

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING SHAXSLARARO MUNOSABAT
MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHDA OILANING RO'LI

Nuriddinova Diyora Isaqali qizi
Boshlang'ich a'limda ijtimoiy-gumanitar fanlarni
o'qitish metodikasi fafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinif o'quvchilarida to'g'ri muloqot ko'nikmalarini shakllantirish. O'zbekona urf-odatlarimizni tark etmagan holda milliy qadriyatlarimizni ongiga singdirish, atrofdagi insonlarga qiziqishni uyg'otish, ota-onasi bilan birgalikda o'qituvchi va murabbiylar ham bolaning muloqotga kirishuvchanligini shakllantirish uchun hamkorlikda harakat qilishlari to'g'risida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Oila, munosabat, muloqot, ta'lim, tarbiya, o'qituvchi, mahorat, qiziqish, halollik, rostgo'ylik, milliy qadriyatlar, mehnatsevarlik, urf-odatlar.

РОЛЬ СЕМЬИ В ФОРМИРОВАНИИ КУЛЬТУРЫ МЕЖЛИЧНОСТНЫХ
ОТНОШЕНИЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ. СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫЕ НАУКИ В НАЧАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ
ПРЕПОДАВАТЕЛЬ МЕТОДИЧЕСКОГО ОТДЕЛА

Аннотация: В данной статье рассматривается формирование правильных коммуникативных навыков у учащихся начальной школы. Дается информация о том, как привить в сознание ребенка наши национальные ценности, не выходя из узбекских традиций, вызвать интерес у окружающих, а педагоги и тренеры вместе с родителями должны совместно работать над формированием у ребенка восприимчивости к общению.

Ключевые слова: Семья, отношения, общение, воспитание, обучение, педагог, мастерство, интерес, честность, правдивость, национальные ценности, трудолюбие, традиции.

THE ROLE OF THE FAMILY IN THE FORMATION OF THE CULTURE OF
INTERPERSONAL RELATIONS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Abstract: In this article, the formation of correct communication skills in elementary school students. Information is provided on how to inculcate our national values in the mind of the child without leaving Uzbek traditions, arouse interest in the surrounding people, and teachers and coaches together with parents should work together to form the child's receptiveness to communication.

Key words: Family, relationship, communication, education, training, teacher, skill, interest, honesty, truthfulness, national values, hard work, traditions.

O'zbekiston respublikasining mustaqillikka erishuvi natijasida jamiyatimizda ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning yangi bosqichiga o'tildi. Jamiyatning yangilanishi ta'lim sohasida islohotlar qilinishini, o'zgartirishlar kiritishni, yangicha talim berish usullarini, yangicha yondashuvni taqozo etadi. Shu nuqtai nazardan sog'lom mustaqil fikrlovchi, aqliy takomillashgan yuksak ahloqli va istedadli shaxsni jaxon andozalariga mos ravishda dunyoviy bilimlar bilan xam nazariy, ham amaliy qurollantirish bugungi kunning dolzarb masalalaridan hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasida demokratik boshqaruv tamoyillariga asoslangan huquqiy davlat hamda fuqarolik jamiyatini barpo etish maqsadida iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy, madaniy va ilmiy sohalarda tub islohotlar olib borilayotgan bir sharoitda yoshlarning intellektual salohiyatini yuksak darajaga ko'tarish muhim kasb etadi. Insoniy munosabatlar shunday o'zaro ta'sir jarayonlarki, unda shaxslararo munosabatlar shakllanadi va namoyon bo'ladi. Bunday jarayon dastlab odamlar orasida ro'y beradigan fikrlar, his-kechinmalar, tashvishu-quvonchlar almashinuvini nazarda tutadi. Odamlar muloqotda bo'lishgani sari, ular o'rtasidagi munosabatlar tajribasi ortgan sari ular o'rtasida umumiylik, o'xshashlik va uyg'unlik kabi sifatlar paydo bo'ladiki, ular bir-birlarini bir qarashda tushunadigan yoki "yarimta jumladan" ham fikr ayon bo'ladigan bo'lib qoladi, ayrim hollarda esa ana shunday muloqotning tig'izligi teskari reaksiyalar bir-biridan charchash, gapiradigan gapning qolmasligi kabi vaziyatni keltirib chiqaradi.

Oila ijtimoiy hayotning abadiyligini, avlodlarning davomiyligini, tarbiyaning uzluksizligini ta'minlaydigan, kelajakda davomchilar qanday bo'lib yetishishiga o'z ta'sirini ko'rsatadigan ijtimoiy makon va pedagogik omil vazifasini o'taydi. Inson oilada shakllanadi. Oila muhabbat, hurmat, birdamlik va mehribonlik manbai hisoblanadi. Aynan shu qadriyatlarga har bir rivojlangan jamiyat suyanadi. Masalan, oila muhiti va undagi munosabatlar ana shunday tig'iz munosabatlarga kiradi. Faqat bunday tig'izlik oilaning barcha a'zolari o'rtasida bo'lishi mumkin (ona-bola, qynona-kelin va hokazo). SHaxslararo munosabatlarni o'rganish eng dolzarb muammolardan hisoblanadi. CHunki inson shaxsining eng nufuzli va etakchi faoliyatlaridan biri bo'lgan muloqot va u orqali o'zaro munosabatlar odamlar orasida umumiylik, o'xshashlik, uyg'unlik kabi sifatlar paydo bo'lishiga olib keladi. Ayniqsa, oila muhitida shaxslararo munosabatlarning, chunonchi, ota-ona va farzand orasidagi munosabatlarning o'ziga xos tomonlari shaxsning hayoti, faoliyatining samarasi va mazmuniga bevosita ta'sir etadi. Yosh avlodni tarbiyalashda asosiy ta'lim - tarbiya o'chog'i bu oila va maktabdir. Oilada bola tarbiyasi g'oyat nozik va murakkab masala hisoblanib, bu ota- onadan odob, bilim, tarbiyani talab qiladi. Tarbiya ishi ta'lim muassasalari bilan oila hamda mahalla hamkorligida amalga oshiriladigan murakkab, mas'uliyatli vazifadir. Bolaning mustaqil va erkin inson sifatida rivojlanishi uchun birinchi navbatda oila mustahkamligini ta'minlash lozim. Oila jamiyat tayanchi ekanligini unutmasligimiz kerak. Oiladagi ta'lim - tarbiyani to'ldiruvchi bu maktab hisoblanadi. SHarq madaniyati va ma'naviyati shu qadar noyob, betakror va jozibali bo'lib, buning asosiy sabablaridan biri o'zbek oilasining betakror muhiti, undagi an'analar, rasm-rusmlar va qadriyatlarning barhayotligidadir. Zero har qanday oila inson taqdiri va kamolotini, kelajagini belgilab beruvchi omil ekanligi bilan xarakterli hisoblanadi. Ayniqsa,

undagi an'analar, milliy qadriyatlar ma'naviy boy, axloqan etuk, intellektual rivojlangan yuqori bilimli, jismonan baquvvat, har tomonlama kamol topgan shaxsni, ya'ni sog'lom avlodni tarbiyalash, voyaga etkazishda ularning o'rni va ahamiyati kattadir. Oila farovonligi-milliy farovonlikning asosidir. Oilada eng avvalo: halollik, rostgo'ylik, mehr-oqibat ,or-nomus, sharmu-hayo, mehnatsevarlik kabi insoniy fazilatlar shakllanadi. SHarqda qadim-qadimdan oila muqaddas Vatan sanalgan. Agar oila sog'lom va mustahkam bo'lsa, mahallada tinchlik va osoyishtalik hukm suradi. Oila va bola tarbiyasi muammosi hamma vaqt dolzarb masala bo'lib kelgan. Oila muhiti qanchalik axloq-odobning madaniyat qoidalari va milliy qadriyatlari asosida tashkil topgan bo'lsa, bola shaxsining to'g'ri shakllanishi uchun shart-sharoit yaratilsa, shaxs shunchalik barkamol, komil inson bo'lib etishadi. O'zbek oilasidagi an'anaviy ta'lim-tarbiya namunalarini farzandlarimizga amaliy tarzda o'rgatib, oilaviy munosabatlar madaniyatini yuksaltirishga da'vat etib shu orqali ota-ona va bolalar o'rtasidagi munosabatlarni oqilona tashkil etishga yordamlashish hammamizning vazifamizdir. O'zbek xalqi, mamlakatimizdagi boshqa qardosh xalqlar kabi Yoshlarga axloq tarbiyasini berishda o'zining azaliy an'alariga ega bo'lgan. Bizning hozirgi kundagi vazifamiz esa, o'tmishda avlodlar tomonidan yaratilgan eng yaxshi an'analarni o'rganish va hayotimiz talablariga mos holda rivojlantirishdir. Tarbiya jarayonida mayda detal degan narsa bo'lmasligi kerak , chunki u o'z o'rnida g'oyat muhim bo'lishi mumkin." Bolani faqat u bilan gaplashganda , nasihat qilganda yoki unga biror narsa buyurgandagina tarbiyalayman deb o'ylamang. Siz bolani turmushingizning har bir lahzasida , hattoki o'zingiz uyda yo'qligingizda ham tarbiyalaysiz. Sizning qanday kiyinishingizni, boshqalar bilan va boshqalar haqida qanday gaplashishingizni, xursand bo'lishingiz yoki tashvishlanishingiz, do'st va dushmaningiz bilan qanday muomala qilishingiz gazeta o'qishingiz bularning hammasi bola uchun katta ahamiyatga ega" degan edi tarbiyashunos olim. Haqiqatdan ham inson farzandida shunday bir narsa borki, u oilada olgan tarbiyasini bir umr unutmaydi va doim o'sha ishga taqlid qilib yashaydi. Dono xalqimizda bir maqol bor "Qush uyasida ko'rganini qiladi". Shunday ekan farzandlarimizga yoshligidan katta e'tibor berishimiz lozim.

Qadimiy, tarixiy manbalar, xalq og'zaki ijodi materiallari, sharq klassiklarining ta'lim-tarbiyaga oid asarlarini sinchiklab o'rganish shuni ko'rsatadiki, o'zbek xalqi qadim zamonlardan boshlab farzandni tarbiyalash sohasida o'ziga xos an'analarga ega bo'lgan. Ota-onalarning bolalarni sevishi, o'z navbatida farzandlarning ota-onani astoydil hurmat qilishi oila tarbiyasining ko'rki bo'lib hisoblangan. SHarq mamlakatlarida ayniqsa, ota-onalarning shaxsiy namunasi farzand tarbiyasining eng muhim usullaridan biri hisoblangan. SHunga ko'ra, o'g'il bolalar yurish-turishi, o'zaro muomalasi, erga ishlashi va kasb egallashda otasiga o'xshashlikka harakat qilgan. Ota kasbini egallash yaxshi tarbiyaning natijasi hisoblangan. Qizlar esa uyni saranjom-sarishta tutish, turli taomlar tayyorlash, to'qish va tikish, mehmon kutish kabi ishlarda onasiga o'xshashga harakat qilganlar. An'anaga ko'ra, farzandlar yurish-turishi va o'zaro munosabat qoidalari, Yoshlarning ota-ona va kattalar oldidagi burchi, mehnati,kasb-kori va ularning inson hayotidagi roli haqidagi dastlabki tushuncha va tasavvurlarni oilada olganlar. Hayot tajribasini ko'rsatishicha, jamiyatning ravnaqi, gullab-yashnashi, farovon hayotning asosiy

mezoni axloq-odob bo'lib hisoblangan. Shuning uchun ota-bobolarimiz oilaga, oilada bola tarbiyasiga, ularning ma'naviy kamoliga, axloqiga katta e'tibor berib kelganlar. Demak, jamiyat mustahkam, ma'naviy va axloqiy jihatdan sog'lom oila bo'lishidan manfaatdordir. SHunday ekan, kattalarning farzand tarbiyasi yuzasidan mas'uliyatini, salohiyatini kuchaytirish, ularning pedagogik layoqatini oshirish, oilaviy va ijtimoiy tarbiya birligini ta'minlash davr talabidir. Oiladagi nosog'lom muhit juda ko'p illatlar qatori, odamning o'z salomatligi holatiga bo'lgan munosabatini salbiy tomonga o'zgartirib yuborishi mumkin. Bunday o'zgarishlarning ham turlicha sabablari bor. Masalan, agar oila a'zolari ma'lum sog'lom turmush tarziga o'rgangan bo'lsalar ham, biror sabab bilan shu oilada nizo, janjal kelib chiqsa, bu holat barcha oila a'zolari tafakkurining salbiy tomonga o'zgarishiga olib keladi. Bu o'z navbatida umuman faollikning pasayishini keltirib chiqaradi. Demak, o'zaro muomaladagi sog'lom ruhiyat, samimiyat mavjud ijobiy odatlarning barqarorligini kafolatlaydi. Agar oilada muhit yaxshi bo'lmasa ya'ni ota -ona farzandlariga befarq bo'lib va har doim janjallar sodir bo'laversa bu bolaning tarbiyasiga, rivojlanishiga qattiq ta'sir ko'rsatadi. Chunki oila farzandning dastlabki tarbiya maktabidir. Afsuski, oramizda shunday ota-onalar ham uchraydiki, bolaning hamma talab - ehtiyojlariga haddan tashqari e'tiborli bo'lib, barcha o'jarliklarini ko'taradilar. Natijada bola kelajakda yomon xulqli, jamiyatga zarari tegadigan inson bo'lib qoladi. Ana shunday muammolar kelib chiqmaslikning oldini olish uchun biz bo'lajak yosh avlodga to'g'ri tarbiya berib, ularga adolatlilik, to'g'ri so'zlilik, haqqoniylik va hurmat-izzatni o'rgatishimiz lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://www.google.com/search?q=mirziyoyev>
2. Karimov I.A. — Yuksak ma'naviyat- yengilmas kuch — T.2008
3. Davletshin M.G. Zamonaviy maktab o'qituvchisi psixologiya. T., 1998
4. A.Sh. Jumayev — O'zDJTU dotsenti,
5. <https://gujum.uz/ozbekiston/oilaviy-munosabatlarda-shaxsning-umummadaniy-dunyoqarashining-shakllanishi/?imlo=1>
6. Krutetskiy V.A. Pedagogik psixologiya asoslari. T., —O'qituvchi, 1976
7. Karimova V. Va boshqalar. Mustaqil fikrlash. T., —Sharq, 2000
8. Ahloq-odobga doir Xadis namunalari. -T., 1990